

Εντουάρντο Γκαλεάνο, Ένας κόσμος ανάποδα εκδ. Πιρόγα 2008, μετ. Γεωργία Ζακοπούλου

Ο Εντουάρντο Γκαλεάνο αποτελεί μια από τις σημαντικότερες μορφές της μαχητικής και μαχόμενης διανόησης της εποχής μας. Γνωστός λογοτέχνης, δημοσιογράφος, δοκιμιογράφος αναπτύσσει το έργο του στηριγμένος στις παραδόσεις της Λατινικής Αμερικής. Στις παραδόσεις όπου το όνειρο, η φαντασία και η πραγματικότητα διαχέονται συγκροτώντας ένα γοητευτικό συγγραφικό παράδειγμα.

Με τον τρόπο των παραμυθιάδων που συμπλέκουν αρμονικά το παρελθόν με το παρόν για να ανοίξουν τον δρόμο για το μέλλον, ο Γκαλεάνο διαμορφώνει μια σειρά πρωτότυπων δοκιμιών που αναφέρονται σε όλα τα σύγχρονα θέματα: στον ρατσισμό και στη φαλλοκρατία, στον ληστρικό χαρακτήρα της παγκοσμιοποίησης, στην καταστροφή του περιβάλλοντος, στην κυριαρχία του καταναλωτισμού, στην κατάφωρη παραβίαση ακόμη και των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα όμως αναδεικνύει και τις αντιστάσεις που αναπτύσσονται και στο επίπεδο των κινημάτων, αλλά κυρίως στο επίπεδο των αξιών. Απέναντι στο σχολείο του κόσμου από την ανάποδη δεν μπορεί παρά να υπάρχει και το αντισχολείο, εκείνο που διδάσκει την ανάγκη να ορθοποδήσει η έννοια της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και ελευθερίας.

Γιατί όμως «Ένας κόσμος ανάποδα»; Ο τίτλος του βιβλίου αναδεικνύει την αντιστροφή κάθε είδους αξιών που προωθεί η κυρίαρχη πολιτική και πολιτιστική σκέψη και πρακτική σήμερα προσπαθώντας να

ομοιογενοποιήσει τη σκέψη, τη συμπεριφορά και τις αξίες των ανθρώπων όπου γης. Αν και τα παραδείγματά του προέρχονται κυρίως από τη Λατινική Αμερική, αναγνωρίζουμε σε αυτά την κατάσταση που διαπερνά τις περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες: την εκπαίδευση στην υποταγή και τον φόβο, στην παραδοχή ότι τίποτε δεν μπορεί να αλλάξει τη θητεία στην ομοιόμορφη καταναλωτική συμπεριφορά που οργανώνει η παγκοσμιοποιημένη αγορά: τη μαθητεία στην άρνηση κάθε ιδιαιτερότητας πολιτιστικής ή ιστορικής. Ο πλανήτης μοιάζει να μην έχει μνήμη, να μην έχει ιστορία, να μην έχει ηλικία, να μην έχει ελπίδα. Μοναδικός στόχος φαίνεται να είναι η προσομοίωση των πάντων με ένα μοντέλο σκέψης, με ένα πρότυπο πολεοδομικού σχεδιασμού, με ένα πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης, με ένα πολιτιστικό υπόδειγμα. Κοινό υπόβαθρο των πλευρών αυτού του στόχου είναι η αποθέωση της ιδιοκτησίας. Ιδιοκτησία εμπορευμάτων, συναισθημάτων, ιδεών – ακόμη και της ανθρωπίνης ζωής. Μόνο που αυτό το δικαίωμα δεν αφορά όλους τους ανθρώπους, αλλά εκείνους που ορίζουν το οικονομικό σύστημα που σήμερα κυριαρχεί. Και όπως αναφέρει ο συγγραφέας, φέρει ένα πιο «καλλιτεχνικό όνομα»: σήμερα: αντί για καπιταλισμός αποκαλείται οικονομία της αγοράς.

Από τα πλέον ενδιαφέροντα στοιχεία του βιβλίου είναι η γλώσσα και το ύφος. Ο συγγραφέας ισορροπεί θαυμαστά ανάμεσα στη μεταφορά και στην κυριολεξία προκει-

μένου να αποδώσει με ακρίβεια αλλά και με φαντασία κάθε πλευρά που θίγει. Το χιούμορ του άλλοτε είναι δηκτικό και ειρωνικό και άλλοτε αποκαλυπτικό της μελαγχολίας και της πικρίας που προκαλεί η απανθρωποποίηση του σύγχρονου κόσμου. Τα κείμενα του Γκαλεάνο δεν έχουν καμιά σχέση με τον διδακτισμό και το πομπώδες λεξιλάγγο ύφος αυτού που έχουμε συνηθίσει, ιδιαίτερα στον τόπο μας, να συνδέουμε με το δοκίμιο. Είναι αποκαλυπτικό μιας ιδιαίτερης και πολύμορφης καλλιέργειας που έχει ασκηθεί με το παρατηρητικό βλέμμα στον κόσμο, την κοινωνική ευαισθησία ενός διανοούμενου που συμμετέχει καθημερινά στη μάχη για τη διεκδίκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια μάχη που δεν δίνεται με τους όρους οπισθοφυλακής, αλλά με όρους πρωτοποριακούς και καινοτόμους.

Τα μεθοδολογικά εργαλεία του Γκαλεάνο δεν περιορίζονται στη διερεύνηση του κό-

σμου μόνο στην οικονομική του διάσταση. Επεκτείνονται και στο πώς διαμορφώνονται οι κοινωνικοί όροι επικοινωνίας των ανθρώπων, ο σύγχρονος πολιτισμός της μη-επικοινωνίας. Εντάσσει όμως την μελέτη του και σε μια διαφορετική προοπτική από την κυρίαρχη και αυτή που εμφανίζεται ως μονόδρομος και καταδίκη της συντριπτικής πλειοψηφίας της ανθρωπότητας.

Γι' αυτό οι επιστημάνσεις κάθε κεφαλαίου του βιβλίου του συγκλίνουν στην τελική διακήρυξη του δικαιώματος στο όνειρο, το δικαίωμα δηλαδή που δεν διακηρύχτηκε ποτέ από κανένα θεσμικό σώμα γι' αυτό δεν πρόκειται να παραβιαστεί και ποτέ. Για όσους συμφωνούν με τον Γκαλεάνο, αυτό το δικαίωμα είναι εκείνο που τροφοδοτεί την καθημερινή τους πράξη και σκέψη.

Αιμιλία Καραλή

Γιώργος Νικολαΐδης, Ιστορία των Επιστημών της Δημόσιας Υγείας, Αθήνα, Συνάψεις, 2008, σελ. 185

Μια από τις πιο γόνιμες κατευθύνσεις στο χώρο των κοινωνικών επιστημών σήμερα είναι η προσπάθεια να αναδειχθούν οι ιστορικοί και κοινωνικοί όροι, μέσα από τους οποίους διαμορφώθηκαν οι σύγχρονοι επιστημονικοί κλάδοι. Σε πείσμα μιας θετικιστικής ανιστορικής προσέγγισης που θέλει την ιστορία των επιστημών να είναι απλώς η προοδευτική άθροιση επιπλέον γνώσεων ή η σταδιακή απαλλαγή μας από το φορτίο της άγνοιας, η ιστορική προσέγγιση αποκαλύ-

πτει τη θεμελιώδη μη ουδετερότητα των θεωρητικών πρακτικών και την αναγκαστική διαπλοκή τους με τις σχέσεις εξουσίας και εκμετάλλευσης, με το συσχετισμό δύναμης μέσα στον κοινωνικό ανταγωνισμό, με την αποτύπωση των ταξικών στρατηγικών στην υλικότητα θεσμών και μηχανισμών.

Σε αυτή ακριβώς την κατεύθυνση κινείται και το ανά χειράς βιβλίο, που αποτελεί μια σημαντική προσπάθεια, τη μόνη που διαθέτουμε στα ελληνικά, για μια ιστο-